

Kurzus:	F53CE Csillagászati műszertechnika 1.
Oktató:	Balog Zoltán
Számonkérés formája:	kollokvium ("D" típusú kombinált vizsga)
Tematika:	<p>1. Bevezetés</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mivel foglalkozik a csillagászati műszertechnika? • Az elektromágneses spektrum áttekintése, az elektromágneses sugárzás jellemzői, megfigyelési stratégiák • Nagy csillagvizsgálók, optikai óriástávcsövek és tervek 2001-ben • űrcsillagászat rövid áttekintése <p>"Optics in Astrophysics" NATO summer school lecture: History of telescopes</p> <p>2. Távcsövek I.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Optikai alapfogalmak: fénytörés, diszperzió, lencsék leképezése, lencse és tükörtípusok, nagyítás, fókusz távolság, fősíkok, kúpmetaszetek • Paraxiális mátrixoptika, rendszermátrix • Gauss közelítés, ideális optika rendszer • Az aberrációk reprezentálása, spot diagram, ray tracing • Leképezési hibák, Siedel- v. monokromatikus- és kromatikus aberrációk <p>3. Távcsövek II.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Diffrakció, az Airy-féle elhajlási kép • Felbontóképesség, kontraszt, átviteli függvény, Modulation Transfer Function, hullámfronthiba • összetett optikai rendszerek alapfogalmai: kilépő- és belépő pupilla, effektív fókusz távolság, fényerő, effektív fényerő, minimális hasznos nagyítás, maximális nagyítás, fókuszfelület, jusztirozás • Egyes távcsőtípusok ismertetése: <ul style="list-style-type: none"> ○ refraktorok: Galilei, Kepler, akromátok, apokromátok ○ reflektorok: Newton, Cassegrain, Ritchey-Créatien, Gregory ○ katadioptrikus rendszerek: Schmidt, akromatikus Schmidt, Baker-Nuun Schmidt, Makszutov, Schmidt- és Makszutov-Cassegrain ○ speciális elrendezések: ferdetükrös rendszerek, off-axis rendszerek, három- és többtükrös rendszerek <p>4. Távcsövek III.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Okulárok • Lencsék, távcsőtükrök készítése: könnyített- és szegmens szerkezetű tükrök, csiszolás, polírozás, tesztelés, reflektáló- és antireflexiós rétegek • Kiegészítő optikák: síkítólencsék, fókuszreduktorok, korrektorok,

fókusznyújtás

- Mechanikai felépítés: tükrök befoglalása, árnyékolók, tubus, fókuszírozó
- Távcsőszerelessi módok: Dobson, altazimut, parallaktikus (német, angol, törtooszlopos, módosított angol, villás, patkóvillás), cölloosztát és sziderosztát, azimut-azimut szerelés

5. Detektorok I.

- Az optikai képkalkotás két nagy korszaka és a technikák jellemzői: fotográfia és CCD technika

"Optics in Astrophysics" NATO summer school lecture: Detectors

6. Detektorok II.

- további optikai detektorok: fotoelektronsokszorozó, CMOS szenzorok, CID, STJ
- Gamma-, röntgen-, UV-, infra- és rádióhullámok detektálása: neutrínó detektor, Cserenkov sugárzás, ködkamra, szikrakamra, Geiger számlálú, proporcionális számláló, szcintillációs detektor, MCP, UVCCD, PAPA, MAMA, IRCCD, STJ, Golay cella, termooszlopok, bolométer, akuszto-optika érzékelők, szupravezető detektorok, SIS, ...
- Gravitációs hullámok detektálása, gravitációs lencsék
- űrtávcsövek, EUV- és röntgentávcsövek

7. Speciális technikák I.

- Aktív- és adaptív optikák: aktív tükörfelfüggesztés, gravitációs hatás kompenzálása, vékony tükrök, hullámfrontérzékelők, deformálható segődtükrök, műcsillag, MTF
- polarimetria

"Optics in Astrophysics" NATO summer school lectures: Segmented mirror telescopes, Modern solutions in large mirrors and mechanical structure

8. Speciális technikák II.

- Koronográfia; interferometria az optikai- és rádiócsillagászatban: Michelson sztelláris interferométer, speckle interferometria, apertúraszintézis

"Optics in Astrophysics" NATO summer school lectures: Interferometry 1 2 3 and avi files for these lectures; Speckle interferometry

9. Fotometria I.

- Mit jelent a fotometria?
- Fotometriai rendszerek definiálása, alapfogalmak: szűrők, sztenderdek, detektorok, színindex, szín-fényesség diagram
- Abszolút- és differenciális fotometria
- Különféle fotometriai rendszerek: Johnson UBVRI JHK, Cron-Cousins UBV, Strömgren uvby Hbeta, Gunn, ...

	<p>10. Fotometria II.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Extinkció- és korrekciója • Differenciális fotometria • Johnson UVBRI és sztenderd transzformáció <p>11. Fotometria III.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Szín-fényesség diagram (CMD), szín-szín diagram • Strömgren uvby és sztenderd transzformáció <p>12. Fotometria IV.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vörösödés
<p>Ajánlott irodalom:</p>	<p>Kulin György: A távcső világa, Gondolat, Budapest, 1980 Amatőrcsillagászok kézikönyve, MCSE, Budapest, 1999 Pierre Léna: Observational Astrophysics, Springer, Paris, 1986 C. R. Kitchin: Astrophysical Techniques, Adam Hilger, Philadelphia, 1984 Chr. Sterken - J. Manfroid: Astronomical Photometry, Kluwer Acad. Publ., Dordrecht, 1992 Edwin Buddig: An Introduction to Astronomical Photometry, Cambridge Univ. Press, Cambridge, 1993 R. N. Wilson: Reflecting Telescope Optics I.-II., Springer, Berlin, 1996 Rutten & van Venrooij: Telescope Optics, Willmann-Bell, Richmond, 1999 Eugene Hecht: Optics, Addison-Wesley Publ., 1987 Daniel J. Schroeder: Astronomical Optics, Academic Press, San Diego, 1987 Robert K. Tyson: Principles of Adaptive Optics, Academic Press, San Diego, 1991 W. Zschommler: Precision Optical Glassworking, Macmillan Publ. Ltd., 1984 Jean Texerau: How to Make a Telescope?, Willmann-Bell, Richmond, 1984 Daniel Malacara: Optical Shop Testing, Wiley Publ., 1992</p>